

БЛАКИТНА ЕКОНОМІКА ТА БЛАКИТНІ ФІНАНСИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ломачинська Ірина Анатоліївна
*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки та підприємництва
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
(м. Одеса, Україна)*

Океан є найбільшою у світі екосистемою, яка охоплює 70 % поверхні Землі та містить приблизно 80 % біорізноманіття планети, він забезпечує кисень для кожного другого нашого дихання та є найбільшим природним поглиначем вуглецю, який допомагає обмежити наслідки зміни клімату та забруднення навколишнього середовища. Біля 40 % населення світу проживає в прибережних регіонах, зайнятість понад 3 млрд. людей залежать від океану, понад 80 % світової торгівлі забезпечується морським транспортом [1]. ОЕСР взагалі розглядає океан як одне з основних джерел економічного розвитку, оскільки він містить потенціал для багатства та економічного зростання, зайнятості та інновацій. І хоча вже сьогодні економіка включає такі існуючі сфери, як рибальство, прибережний туризм, судноплавство, вона все більше зосереджується на розвитку нових секторів, які не існували раніше, зокрема, поглинання блакитного вуглецю, морська енергетика, біотехнології, що створює потенціал і можливості для працевлаштування і зростання добробуту.

Отже, можна стверджувати, що водні шляхи, океани та прибережні території мають вирішальне значення для існування людства та відіграють визначальну роль у розвитку глобальної економіки, тим більше, що їх використання значно прискорилося в останні роки. У результаті формується та розвивається блакитна економіка, як діяльність, що пов'язана із експлуатацією та збереженням морського середовища, яку іноді ще називають сталою економікою, заснованою на океані. На даний час не існує єдиного визначення блакитної економіки, але у цілому можна узагальнити, що вона передбачає стале використання ресурсів океану, морів, прибережних територій для економічного зростання, а також спрямована на покращення засобів для існування та робочих місць із збереженням здоров'я морської екосистеми. Блакитна економіка визнає океан критичним простором для сталого розвитку, балансуючи збереження з використанням ресурсів, сприяючи його відновленню, що також закріплено Ціллю сталого розвитку 14 «Збереження морських ресурсів». Визначаючи сутність блакитної економіки, ООН підкреслює, що морські екосистеми більш продуктивні, коли вони здорові [1]. За оцінками [2] «природний капітал» блакитної економіки оцінюється біля 25 трлн дол. США, тоді як річна вартість вироблених товарів і послуг становить близько 2,5 трлн дол. США. Очікується, що океанська економіка досягне 3 трлн дол. США до 2030 року, що дасть роботу 40 млн людей порівняно з 2010 роком.

Питання розвитку блакитної економіки в Україні є особливо актуальним у контексті повномасштабного вторгнення росії в Україну, яке має катастрофічний вплив на довкілля України, зокрема і на водні екосистеми, що створює великі ризики для населення, національної економіки та продовольчої безпеки країни та світу. З перших днів військової агресії пошкодження водоочисних споруд і водних каналів є масштабними і, як результат, вплив на водні екосистеми України є надзвичайно масивним. Негативний вплив має й потрапляння шкідливих речовин у водойми, що утворилися внаслідок техногенних аварій, розливи нафтопродуктів від знищеної техніки, безпосереднє забруднення залишками боєприпасів, ракетним паливом, важкими металами. За даними ООН з квітня по грудень 2022 року кількість людей в Україні, яка немає

доступу до якісної води, зросла з 6 до 16 мільйонів [3]. За даними Держекоінспекції України [4], тільки за перших 11 місяців агресії росія внаслідок техногенного забруднення, засмічення вод та самовільного користування водними ресурсами завдала Україні збитків на суму понад 56 млрд грн. Зруйнування Каховської ГЕС призвело не тільки до втрати водних ресурсів, а й негативних наслідків для системи водопостачання, довкілля, енергетики, сільського господарства, рекреацій, продовольчої безпеки, ін. За оцінками ООН та Уряду України втрати від підриву Каховської ГЕС становлять 14 млрд дол. США [5]. Безпрецедентні втрати мають не тільки водні екосистеми України, а й водні екосистеми світу у результаті замінювання Азовського та Чорного морів. Як результат, після завершення війни першочерговим є відтворення водних ресурсів України та їх сталого використання, що потребує значних фінансових ресурсів.

Отже, розвиток блакитної економіки та побудова глобальної економічної системи, орієнтованої на збереження та збільшення чистих водних ресурсів, відновлення процвітання океану, відновлення біорізноманіття та здоров'я океану, обумовлюють розвиток блакитних фінансів як нової сфери кліматичного фінансування, що викликає все більш підвищений інтерес з боку інвесторів, фінансових установ та емітентів у всьому світі. За оцінками Всесвітнього економічного форуму, для досягнення Цілі сталого розвитку 14 «Збереження морських ресурсів» до 2030 року знадобиться 175 млрд дол. США фінансування. При цьому поточні щорічні витрати на сьогодні становлять лише близько 25 млрд дол. [1]. Тобто, існує великий дефіцит фінансування блакитної економіки, що потребує розвитку інноваційних інструментів та активізації суб'єктів кліматичного фінансування та інвестування, орієнтованих на збереження навколишнього середовища океану, пов'язаних з ним ресурсів, стимулювання блакитної економіки.

Основними інструментами блакитного фінансування на сьогодні є «блакитні облігації» та «блакитні позики», використання яких, зокрема, спрямовано на управління водопостачанням і стічними водами, зменшення забруднення океану пластиком, відновлення морської екосистеми, стале судноплавство, екологічний туризм, офшорну відновлювану енергетику тощо. Вже є багато

успішних прикладів блакитного фінансування. Важливу роль у цьому відіграють міжнародні організації, перш за все, Міжнародна фінансова корпорація (IFC), яка не тільки бере участь у блакитному фінансуванні, а й розробила Керівні принципи фінансування блакитної економіки, а також ООН.

Разом із цим, частка блакитних фінансів у сталих фінансах залишається критично малою, що обумовлено відсутністю консенсусу щодо сутності блакитних фінансів та їх класифікації, механізмів регулювання, галузевих стандартів, практичних рекомендацій щодо критеріїв прийнятності проєктів, управління ризиками, вимірювання інвестиційного впливу; недостатньою обізнаністю та недостатнім попитом з боку інвесторів, емітентів, кредиторів тощо; неефективною політикою держави щодо їх стимулювання, зростанням боргового тягаря, наявністю субсидій для морської галузі тощо; нерозвиненістю інституційної, організаційної, нормативно-правової, управлінської структури щодо захисту інтересів стейкхолдерів блакитного фінансування й ін. У контексті цього розвиток блакитних фінансів для забезпечення зростання глобального добробуту потребує прийняття відповідних стандартів і рекомендацій, посилення критерії EGS для проєктів фінансування блакитної економіки, впровадження різноманітних інноваційних цільових фінансових інструментів та системи мінімізації інвестиційних ризиків, стимулювання приватного фінансування та партнерського потенціалу стейкхолдерів розвитку блакитної економіки. І Україна не повинна стояти осторонь цих процесів, оскільки своєчасне долучення до розвитку блакитної економіки та блакитних фінансів не тільки прискорить відновлення країни після війни, а й створить потенціал зростання добробуту для майбутніх поколінь.

Список використаної літератури

1. Blue Economy: oceans as the next great economic frontier. UNIRIC. 14.03.2022. URL: <https://unric.org/en/blue-economy-oceans-as-the-next-great-economic-frontier/>
2. Powering the blue economy with blue finance. 360info.org. 8.06.2023. URL: <https://360info.org/powering-the-blue-economy-with-blue-finance/>
3. Ukraine humanitarian response 2023. OCHA. 8.06.2023. URL: <https://reports.unocha.org/en/country/ukraine/#cf-50cUU0yjd2yYOTcI3dyuRw>

4. За 11 місяців війни російська агресія завдала збитків довкіллю на суму понад 1 трильйон 743 мільярди гривень. Державна екологічна інспекція України. 25.1.2023. URL: <https://dei.gov.ua/post/2499>
5. ООН повідомляє про «разючі» збитки через руйнування Каховської ГЕС. Радіо свободи. 17.10.2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-hes-ruynuvannya-zbytky/32641695.html>